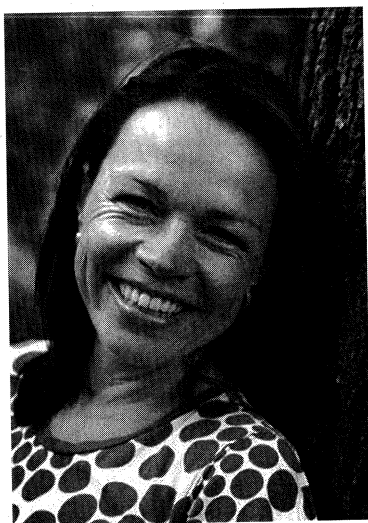

Majoritet i minoritet

Svenska tjejer i förorten

MARIA BÄCKMAN är verksam som forskare på etnologiska institutionen vid Stockholms universitet. Hon disputerade 2003 på avhandlingen *Kön och Känsla. Samlevnadsundervisning och ungdomars tankar om sexualitet. Hennes nuvarande projekt problematiserar upplevelser av att tillhöra en antaget dominerande majoritetskultur, trots att man som svensk tjej i förorten ofta upplever sig tillhöra en minoritet.*

i Sverige betraktas idag vanligen unga människors rätt till utomäktenskaplig, ickereproduktiv sexualitet som en rättighet som i lika hög grad ska gälla flickor som pojkar. För en specifik kategori – unga flickor i så kallade ”invandrartäta förorter” – kan detta antagande dock sättas ur spel. Många tonårstjejer med bakgrund i Mellanöstern möts av stora problem när de anammar en livsstil som av föräldrar och släktingar uppfattas som alltför ”svensk”. Dessa förhållanden har under senare år ägnats en tämligen omfattande forskning (t.ex. Andersson 2003, Eldén 2003, Frisell 1996, Jacobsen 2002, Karlsson Minganti uu, Mørk 1998). Mindre utforskad är emellertid frågan om hur det är att som svensk tjej och tonåring leva i miljöer – skola, bostadsområden och fritidsgårdar – där andra värdesystem än de förment svenska uppfattas som dominerande och där man själv kan komma att representera själva sinnebilden för hotet om moraliskt förfall och kulturell uppluckring. Det jag i denna artikel vill aktualisera är just de flerfaldiga processer som utbildas när majoritetssamhällets värderingar möter en social arena som till stor del präglas av andra, och ibland annorlunda, kulturella anspråk.

PÅ UTFLYKT TILL FÖRORTEN

Ska du som är svensk gå på besök i förorten, använd hårfärgningsmedel och brun utan sol. ”Det går inte att glida runt i förorten med någon sorts blond Dolph Lundgren-frisyr. Alla i förorten är mörkhåriga. /.../ Är du för blek kommer du att lysa som en glödlampa i ett elefantarsle. Smörj in dig ordentligt”. I tidningen Metros bilaga Gringo (*Metro* 20.9.2004, gringo nr 2) finns en

överlevnadsguide: "Förbered dig innan du ger dig ut i stadens ytterkanter. Gringo har den perfekta guiden till dig som vill överleva i förorten". Med ett humoristiskt tilltal målar bilagan upp bilden av förorten som bebodd av våldsorienterade gängmedlemmar, "blattar" som äter solrosfrön, bär på radband och pratar "Latin king- svenska". Tidningens fiktiva förort ska uppenbarligen fungera som en skrattspegel för den vita medelklassens fördomar om samhället i marginalen, dess invånare och miljöer¹.

Mitt bidrag till *Orienten i Sverige* fokuserar vad som händer när majoritet lokalt omvandlas till minoritet, när en strukturellt överordnad och samhälleligt dominerande grupp situationellt blir både marginaliserad och uppfattad som avvikande. Mina informanter är unga tjejer, boende i förort som kategoriserar sig och kategoriseras som svenskar. I mötet med andra positioneras de som tonåring, tjej, någon som talar torftig och bruten svenska, som klär sig och för sig som en typisk förortsrepresentant och – som svensk. Fast de är blonda talar de bruten svenska, fast de bor i vad som brukar kallas för invandrantät förort är de svenskar. Därmed upplevs de också ofta av sin omgivning som avvikande, som "en glödlampa i ett elefantarsle".

Den empiriska miljö jag rör mig i under mitt pågående fältarbete är en gymnasieskola i vad som ofta brukar framhållas som en mångkulturell miljö. Men det är också en skola som under de senaste åren präglats av ökad segregation och av processer där elever med svensk bakgrund och mer studiemotiverade elever med höga betyg tenderar att söka sig till andra skolor med högre status i innerstaden eller närförort. Även skolan i sig präglas av segregation. Skolans "hjärta" och offent-

liga rum: reception, uppehållsrum och cafeteria befolkas av ungdomar som kategoriserar/as som ickesvenskar. De ungdomar som betraktas som svenska är här påtagligt osynliga. De rör sig i det närbelägna köpcentrat, eller i de paviljonger där linjer med specialinriktning, som fotboll eller estetisk inriktning, håller hus. De fåtaliga svenskar jag ser bland gängen i uppehållsrummet är tjejer, som den anställda "kamratstödjaren" kallar för invandrarsvenskar, svenska tjejer som enbart umgås med ungdomar som har invandrabakgrund.

Efter bara en kort tid i skolan inser jag att dessa tjejer är representanter för en spridd hållning som intas av gruppen svenska tjejer. Genom att förneka att det finns några relevanta skillnader mellan sig själva och kamraterna möjliggörs ett umgänge som upphäver den etniska gräns som annars tenderar att i både skola och fritid hålla isär "svenskar" och "invandrare". Som strax ska visas utgörs två ytterligare positioneringar av att i samspelet med "de andra" endera kontinuerligt förhålla sig till att man är svensk, eller att på ett konsekvent sätt helt enkelt avstå från detta umgänge, det vill säga att isolera sig i vad som kan liknas vid en svensk enklav.

En insikt som inte låtit vänta på sig är att detta att vara avvikande i sitt levnads sätt och därmed också tvingas att såväl förhålla sig som ibland försvara sig, för dessa svenska tjejer ofta handlar om sexualitet. Det kan handla om att bli ifrågasatt och skapa förvåning för att man lever tillsammans med sin kille utan att vara gift, att det anses märkligt att kvinnor frivilligt passerar både tjuugo och tjugofem utan att skaffa barn, att bemöta fördomar om att svenska tjejer beter sig och klär sig hur som helst (det vill säga sexualiserat), visar halva bröstet, har korta kjolar och att de

kan vara med vilka killar som helst. Maja förtydligar med ett exempel: "Det är många som *tror*, bara för att det är en tjej, en svensk tjej, kan killen döma henne till en hora, även fast hon kanske inte ens har haft sex i hela sitt liv, men bara för att hon är svensk så liksom, jamen hon är säkert en hora". Maja som själv enbart umgås med "invandrare", berättar att hon personligen kan känna av det, hon blir ofta bemött som ickesvensk eftersom hon har mörkt hår och bruna ögon, men när andra ungdomar får veta att hon är svensk betar de sig annorlunda mot henne. Som Maja konstaterar kunde man kanske tro att detta borde få henne att bete sig på ett annat sätt, att bli mer skötsam och ordentlig för att inte misstänkas för att vara lös-släppt, men hon menar att hon inte orkar leva så, "Man måste göra det man själv vill". Maja berättar dessutom att även hon har en tendens att sexualisera svenskor hon ser, internaliserade fördomar hon själv skäms över: "Att om man ser kanske en blond tjej med en invandrarkille på stan eller efter en fest på väg hem, då tänker man såhär: *hora*. Även fast jag skäms för att säga det, men jag tror att man kanske tänker lite så i bakhuvudet, även fast man inte *vill* tänka så".

INGEN RIKTIG SVENSK

Att vara enda svensken i gänget innebär också att man får representera det svenska inför sina vänner, att behöva förklara, dementera och nyansera antaganden och fördomar om svenskar: att de inte har respekt för sina föräldrar, att de inte kan laga mat, att de är överdrivet laglydiga eller att de är frigjorda och sexuellt lös-släppta. Samtidigt är detta en representation med förbehåll. Försöker Maja bemöta

vad hon menar vara förutfattade och orättvisa föreställningar om hur svenskar "är" genom att hänvisa till sig själv, får hon ofta höra att hon utgör ett undantag, att hon inte är någon "riktig svensk".

Om det alltså ibland handlar om att de svenska tjejerna säger sig vara utpekade som annorlunda, är det alltså inte mindre vanligt att de beskriver en situation med helt omvända förtecken. Det som då dominerar är erfarenheten av att vara upp-vuxen i förorten och inte alls känna igen sig i det gängse kategoriserandet och indelandet i ett "vi svenskar" och "de invandrare". Hanna är under vårt samtal mycket tydlig med att hon inte delar uppfattningen att det skulle vara någon skillnad på henne och hennes kamrater med annan etnisk bakgrund. "Men det är inte sådant som man tänker på (kulturella skillnader, min anm.) att, typ, tycker är jobbigt eller något sådant där, det är någonting som man har vant sig vid". De skillnader hon lyfter fram är istället förort visavi innerstad. De som bor i förort har ont om pengar, de pratar annorlunda, klär sig annorlunda och är annorlunda mot sina vänner. Även Maja och Ylva är noga med att de inte vill betraktas som svenskar, de vill bli uppskattade och omtyckta för dem de är som personer, inte som svenskar eller tjejer. De vill vara som alla andra i gänget. Ylva känner sig främmande inför "det svenska". Hon vill gifta sig direkt när hon slutar gymnasiet och skaffa barn, men kan inte tänka sig att gifta sig med en svensk eftersom de inte har samma värderingar. Maja har inga svenska vänner och säger att hon inte vet hur man får kontakt med svenskar.

Ytterligare ett förhållningssätt stöter jag på hos de tjejer som är osynliga i skolans mer publika miljöer. De är de tjejer som håller sig vid sidan av och som går

fort genom gänget av ungdomar om de måste handla något i cafeterian, som noggrant undviker att titta på eller tala med någon av dem som hemtamt draperat sig bland caféborden och på bänkarna. Det är tjejer som tvärtom talar om mycket starka upplevelser av skillnader, motsättningar och främlingskap mellan "svenskar" och "invandrare". Trots att dessa tjejer har vuxit upp i samma miljö som de andra varken känner eller umgås de med "invandrare", mer än de som de själva upplever som "anpassade" och "svenska" i sitt sätt att vara. Min dialog med Madde och Tove kan få illustrera:

MB: Har svenska tjejer lättare att få dåligt rykte?

M: Ja, det har vi, åtminstone här ute. Vi är inte lika strikt hållna.

T: Vi är inte lika fina heller. /.../ Här ute har du lättare att få rykte om du är svensk, så enkelt är det, framför allt om du råkar vara med någon kille från Turkiet.

M: Ja, för de killarna kan ju inte vara med en tjej från sitt eget land för de måste vara oskulder när de gifter sig. /.../

MB: Är det något ni tänker på?

M: Jag har vant mig, jag har liksom bott härute i hela mitt liv. /.../

T: Men så är det, vissa killar ska man inte vara med.

M: Det vet man också vilka det är.

MB: Vilka killar är det då?

M: Det är utländska killar mest. De som står i cafeterian (på skolan min anm.), som man vet, ska man akta sig för. /.../

T: Det är så dåligt för de respekterar liksom inte, de säger att de gör det, men de respekterar inte oss svenskar. /.../

MB: Så ni umgås inte med...?

T: Nej, jag har aldrig liksom riktigt fått kontakt med sådana människor som är utländska.

Jämfört med de andra tjejer jag mött kan dessa ungdomars strategi alltså beskrivas som den omvända. De isolerar sig som grupp, umgås enbart med andra svenskar,

har bara sex med svenska killar och håller sig helt enkelt på sin kant.

De flickor vars olika subjektspositioner och praktiker jag nu kommenterat måste givetvis förstås i relation till den komplexitet och hybriditet som kännetecknar det postindustriella samhället. På samma sätt som deras identitetsblivande måste ställas jämsides med ett lokalt sammanhang präglad av migration, globalisering förändrade (och även oförändrade) genuspositioner (jfr Lykke 2003:52). Den fortsatta ambitionen är att analysera flickornas framträdanden och utsagor med utgångspunkt i den teoribildning som, numera, går under benämningen intersektionalitet. Sammanfattningsvis förutsätts härmed att de svenska tjejerna i förorten befinner sig i ett veritabelt korsdrag av samverkande maktasymmetrier baserade på kategorier som genus, etnicitet, klass, religion, sexualitet och plats.

NOT

¹ Det är också uppenbart att den tänkta läsaren är man, och att det är en mansdominerad miljö man ska besöka. Inte ett enda mer eller mindre ironiskt, vitsigt tips som riktar sig till besökande kvinnor: använd slöja, bär tunga kassar fyllda med billiga grönsaker, titta inte främmande män i ögonen, gå inte ensam med en man som inte är din make, bror, far, son – som skulle kunna spegla våra fördomar om kvinnors vardag i förorten.

LITTERATUR

- Andersson, Åsa, 2003. *Inte samma lika. Identifikation hos tonårsflickor i en multietnisk stadsdel*. Eslöv: Symposium. (Diss.)
- Eldén, Åsa, 2003. *Heder på liv och död. Våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder*. Uppsala: Acta Univeristatis Upsaliensis. (Diss.)
- Frisell, Ann, 1996. *Kärlek utan sex går an – men*

inte sex utan kärlek: om gymnasieflickors tankar kring kärlek och sexualitet. Tumba: Mångkulturellt centrum.

Jacobsen, Christine, 2002. *Tilhørighetens mange former. Unge muslimer i Norge.* Oslo: Pax.

Karlsson Minganti, Pia, 2004. *Att islamisera livet. Unga kvinnor om religion, genus och identitet.* Manus. (Diss.)

Lykke, Nina, 2003. "Intersektionalitet – ett användbart begrepp för genusforskningen." I: *Kvinnovetenskaplig tidskrift.* 2003:1.

Mørk, Yvonne, 1998. "Gender and Generation. Young Muslims in Copenhagen." I: Steven Vertovec & Alisdair Rogers (eds.), *Muslims European Youth. Reproducing ethnicity, religion, culture.* London: Ashgate Publishing.

SUMMARY

*When Majority Becomes Minority
Swedish Girls in the Suburbs*

In the suburban setting discussed in this paper, teenagers representing a national majority turn out to be a local minority, surrounded by peers identified by various kinds of ethnic labels. Under such circumstances, the relative meaning of gender, sexuality, ethnic/national background, class, religious affinity and residential area, has to be continuously negotiated. The girls involved in the study can adopt a wide range of attitudes. Sometimes, they isolate in narrowly defined groups; in other cases, they attempt to abolish differences.